

Nr 194.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall eftergiva kronan till erkänd förmånsrätt beträffande genom löneavdrag innehållen skatt till förmån för anställdas lönefordringar; given Stockholms slott den 31 mars 1952.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1952.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler fråga om bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall till förmån för anställdas lönefordringar eftergiva kronan till erkänd förmånsrätt enligt handelsbalken 17:4 beträffande genom löneavdrag innehållen skatt samt anför följande.

Ingenjören Ragnar Ungroth i Karlstad med firma Väg & Betong, Ragnar Ungroth, blev den 2 april 1948 försatt i konkurs vid rådhusrätten i Karlstad. I konkursen bevakade, bland andra, stadsfogden i Karlstad å kronans vägnar under yrkande om förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken preliminär skatt till ett belopp av 19 965 kronor, som Ungroth genom löneavdrag innehållit men icke till skattemyndigheterna inlevererat för firmans anställda.

Samtidigt bevakade de anställda med yrkande om förmånsrätt enligt samma lagrum fordringar å arbetslöner med omkring 22 000 kronor, fördelade å 97 stycken bevakningar.

Konkursförvaltarna, advokaterna Folke Adelsohn och Thor Loodin, bestred i avgiven anmärkningsskrift den av kronan yrkade förmånsrätten. Sedan tvistefrågorna hänskjutits till rådhusrättens prövning yttrade rätten i dom den 28 juni 1948 i denna del följande.

Rådhusrätten finner, att Kronan måste anses hava inträtt i den förmånsrätt, som enligt 17 kap. 4 § handelsbalken tillkommit vederbörande arbetare för deras ifrågavarande lönefordringar å tillhopa 19 965 kronor.

På grund härav och då konkursförvaltaren icke i övrigt gjort någon erinran mot yrkandet om förmånsrätt prövar rådhusrätten rättvist förklara Kungl. Maj:t och Kronan berättigad att i konkursen erhålla utdelning för beloppet med förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken.

Besvär anfördes av konkursboet till Svea hovrätt under yrkande, att kronans krav på förmånsrätt för genom löneavdrag innehållen skatt måtte ogillas.

Hovrätten fastställde enligt beslut den 11 oktober 1948 rådhusrättens dom. Hovrättens beslut har vunnit laga kraft.

I en den 15 december 1950 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrift har konkursförvaltarna hemställt, att Kungl. Maj:t måtte framlägga proposition till riksdagen angående eftergift av kronans rätt i konkursen i den mån den avser förmånsrätt för kronan enligt 17 kap. 4 § handelsbalken för ifrågavarande preliminärskatt.

Till stöd för sin framställning har konkursförvaltarna anført i huvudsak följande.

Sedan konkursförvaltarna erhållit kännedom om, att Svea hovrätt genom beslut i andra likartade mål godkänt av kronan yrkad förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken för innehållen preliminärskatt, beslöt förvaltningen att hovrättens beslut beträffande Ungroths konkurs icke skulle överklagas. Risk ansågs nämligen föreligga att de för konkursförvaltningen ansvariga kunde bli skyldiga att själva betala de 300 kronor, som erfordrades som revisionssskilling för den händelse Kungl. Maj:ts dom skulle gå i samma riktning som hovrättsdomarna.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 19 februari och den 13 juni 1949 avgjordes emellertid spörsmålet beträffande förmånsrätten på så sätt att kronans förmånsrätt enligt handelsbalken 17 kap. 4 § icke godkändes.

Dessa prejudikat ha även refererats i tidningspressen. Det har vid upprepade tillfällen hänt, att de arbetare, som bevakat sin fordran med yrkande om förmånsrätt enligt handelsbalken 17 kap. 4 §, översänt urklipp av tidningsreferaten till konkursförvaltarna, tydligen för att fästa uppmärksamheten på att kronans yrkande om förmånsrätt enligt förutnämnda lagrum varit oberättigat.

Konkursförvaltarna och rättens ombudsman ha efter överläggning funnit, att det icke vore överensstämmande med billighetens krav, att arbetarna i den rörelse, som upphört genom konkursen, skulle gå miste om sin arbetslön på grund av att kronan konkurrerade med deras rätt. Förvaltningen har ansett att hänsyn borde tagas till den förändring i rättstillämpningen, som skett genom de av högsta domstolen meddelade domarna.

Enligt en promemoria från konkursförvaltarna den 1 november 1951 rörande de ekonomiska förhållandena i Ungroths konkurs utgjorde inestående behållning enligt kvartalsräkning den 11 oktober samma år 25 209 kronor 99 öre. En del kontorsinventarier till ett värde av 1 153 kronor funnos vid samma tid orealiserade. Efter avdrag för konkurskostnaderna, ca 15 600 kronor, skulle till de fordringsägare, som äga förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken, återstå ca 10 700 kronor. Av nyssnämnda fordringsägare har, såsom redan nämnts, kronan bevakat ett belopp av 19 965 kronor för preliminärskatt, medan de anställda hos firman bevakat fordringar, avseende arbetslöner, å sammanlagt 22 025 kronor.

Länsstyrelsen i Värmlands län har, i likhet med rättens ombudsman, förklarat sig icke ha något att erinra mot ett eftergivande av kronans förmånsrätt enligt handelsbalken 17: 4 i förhållande till de anställdas enahanda rätt i konkursen.

Några författningsbestämmelser rörande eventuell förmånsrätt för statsverkets skattefordringar gentemot arbetsgivare finnes icke. I rättspraxis har frågan varit uppe till prövning, såvitt gäller förmånsrätt för arbetstagares preliminära A-skatt, som arbetsgivare innehållit genom löneavdrag men underlåtit att redovisa till uppbördsmyndigheterna. För sådana skattemedel har, såsom redan berörts, enligt några av Kungl. Maj:t år 1949 meddelade beslut statsverket *icke* ansetts äga förmånsrätt i arbetsgivarens konkurs.

Det första beslutet finnes refererat i NJA 1949 s. 66. Enligt referatet bevakade kronan visst belopp, utgörande av konkursgäldenären (ett aktiebolag) innehållen men till kronan ej inbetald preliminär A-skatt, samt yrkade tillika förmånsrätt enligt handelsbalken 17: 4. Konkursförvaltarna bestred yrkandet om förmånsrätt enligt bemälda lagrum men medgav förmånsrätt enligt handelsbalken 17: 12. Underdomstolen ogillade anmärkningen mot den yrkade förmånsrätten, vilket beslut lämnades oförändrat av vederbörande hovrätt. Högsta domstolen (fyra ledamöter mot en) däremot meddelade följande beslut:

Den bevakade fordringen avser preliminär A-skatt som arbetstagare hos bolaget jämlikt uppbördsförordningen den 31 december 1945 haft att erlagga genom att vidkännas avdrag å honom tillkommande lön och som bolaget, ehuru löneavdrag verkställdt, icke inbetalat till statsverket.

Fordringen kan icke, såsom kronan gjort gällande, anses utgöra fordran å inestående lön, som övergått från arbetstagaren till kronan.

Kronans yrkande att för fordringen, lika med löntagare, åtnjuta förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken saknar förty fog.

På grund härav prövar Kungl. Maj:t lagligt att, med ändring av Hovrättens beslut, ogilla kronans förevarande yrkande.

I två senare av högsta domstolen meddelade beslut (NJA 1949 s. 318) blev utgången beträffande yrkandet om förmånsrätt för arbetstagares innehållna preliminära A-skatt densamma som i det tidigare refererade målet. I ett av nämnda mål yrkades jämväl förmånsrätt enligt handelsbalken 17: 4 för

genom införsel innehållna skattemedel. Yrkandet härom bifölls i samtliga instanser.

Förslag till reglering av kronans förmånsrätt i arbetsgivares konkurs för arbetstagares skatt, som innehållits eller bort innehållas genom löneavdrag, har numera framlagts av 1949 års uppbördssakkunniga i ett den 27 oktober 1951 dagtecknat betänkande med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet (SOU 1952: 1). Detta förslag har anmälts för Kungl. Maj:t den 21 mars 1952 vid remiss till lagrådet av förslag om införande av förmånsrätt för sådana skattefordringar enligt handelsbalken 17: 12. Här må hänvisas till den närmare redogörelse för dithörande spörsmål, som i nyssnämnda sammanhang lämnats.

Departementschefen.

Av den tidigare lämnade redogörelsen framgår, att några författningsbestämmelser rörande förmånsrätt för källskatt, som innehållits av arbetstagares lön, icke finnes. Genom åtskilliga hovrättsavgöranden, som i tiden ligger före högsta domstolens omförmälda avgöranden i frågan år 1949, har emellertid hävdats, att fordringsrätten till de innehållna och oredovisade källskattebeloppen finge anses utgöra av kronan övertagen lönefordran och följaktligen förenad med samma förmånsrätt, som tillkomme löntagare enligt handelsbalken 17: 4. Med hänsyn till denna hovrättspraxis får det anses förklarligt, att konkursförvaltarna i Ungroths konkurs underlåtit att fullfölja talan över hovrättsens beslut. Sedan emellertid genom högsta domstolens avgöranden i rättspraxis fastslagits, att genom löneavdraget någon lönefordran icke anses ha övertagits och att sålunda den arbetstagare av sociala skäl tillerkända förmånsrätten för lönefordringar icke må reduceras genom någon därav härledd rätt för kronan att utfå inbetalta källskattemedel, synes det mig föga tilltalande, om kronan det oaktat skulle konkurrera med arbetstagarnas lönefordringar. Ställningen i konkursboet är ju sådan, att tillgångarna icke till mer än ca 25 procent kunna beräknas förslå till betalning av dylika fordringar med förmånsrätt enligt handelsbalken 17: 4, därest kronan skulle vidhålla denna sin förmånsrätt. Oaktat att frågan om sistnämnda förmånsrätt avgjorts genom lagkraftätagande dom i hovrätt, anser jag rimligt, att kronan i förevarande fall eftergiver den enligt nyssnämnda lagrum tillerkända förmånsrätten till förmån för de anställdas enahanda rätt i konkursen.

Av de skäl, som legat till grund för mitt ställningstagande till frågan om eftergift av kronans förmånsrätt i Ungroths konkurs, torde följa, att jag även är beredd att medverka till att i de arbetsgivarkonkurser, där kronan i enlighet med tidigare praxis tillerkänts förmånsrätt enligt handelsbalken 17: 4 för innehållen källskatt, till de anställda återgives de lönebelopp, varom de gått miste till följd av vad kronan sålunda erhållit. Antalet fall, där frågan om återgivande av sådan lönefordran kan tänkas bli aktuell, torde vara relativt begränsat, med hänsyn till att denna åtgärd endast torde kunna

avse konkurser, som inträffat under tiden från uppbořdsreformens ikraftträdande med ingången av år 1947 och där förmånsrätten prövats före tidpunkten för högsta domstolens avgörande i början av år 1949 eller strax därefter.

Ifrågavarande konkurser torde som regel numera vara avslutade. Formellt kan en eftergift av kronans förmånsrätt då icke längre komma i fråga. I stället torde spörsmålet få lösas på det sättet, att kronan, där så finnes skäligt, till de arbetstagare, vilka icke kunnat få sin lönefordran fullt täckt genom konkurrens med kronans förmånsrätt, helt eller delvis återbetalar vad kronan erhållit i utdelning i konkursen, i den mån så erfordras för att bereda full täckning åt deras godkända lönefordringar. Någon ränta å återbetalt belopp torde icke böra utgå. Utbetalta belopp torde avföras från riksstans inkomsttitel Skatt å inkomst och förmögenhet m. m.

Fråga om eftergift eller återbetalning torde efter ansökan i varje särskilt fall böra prövas av Kungl. Maj:t. För att Kungl. Maj:t på sätt här ifrågasatts skall äga medgiva eftergift av kronans förmånsrätt eller förordna om återbetalning till de anställda av lönebelopp, som de gått miste om på grund av den kronan tillerkända förmånsrätten, erfordras ett bemyndigande av riksdagen. Fullmakt torde sålunda böra inhämtas för Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall efterge kronan tillerkänd förmånsrätt jämlikt handelsbalken 17:4 för källskatt respektive återbetala vad kronan på grund av tillerkänd sådan förmånsrätt erhållit i utdelning, till den del arbetstagares lönefordran enligt samma lagrum därigenom trätts för nära.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

bemyndiga Kungl. Maj:t att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall medgiva eftergift av kronan enligt handelsbalken 17:4 tillerkänd förmånsrätt i arbetsgivares konkurs beträffande genom löneavdrag innehållen skatt eller förordna om återbetalning av vad kronan med återopande av sådan förmånsrätt njutit i utdelning, allt i den mån arbetstagares godkända lönefordringar med samma förmånsrätt skulle bliva respektive blivit därigenom lidande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Birgit Warholm.